

А. Л. Порожнюк,

к. філол. н., доц.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
доцент кафедри української мови;

В. В. Горбань,

к. філол. н., доц.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
доцент кафедри російської мови

**МІЖМОВНІ СЕМАНТИЧНІ СПІВВІДНОШЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ,
ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ ЛЮДИНУ
В УКРАЇНСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ**

Стаття присвячена зіставному вивченню фразеологічних одиниць, що характеризують людину в російській, українській та німецькій мовах. Розглядаються типи співвідношень фразеологізмів з огляду на структурно-семантичні та функціональні особливості цієї мікросистеми у кожній із мов. Досліджуються еквівалентні, частково еквівалентні, а також безеквівалентні фразеологізми, що представлені лакунами в інших мовах. Аналізуються парадигматичні групи (синонімічні ряди, антонімічні пари) у різних типах семантичних співвідношень фразеологізмів.

Ключові слова: фразеологізм, еквівалентність, лакуна, парадигма, лінгвокультурний простір.

У сучасній мовознавчій науці все частіше з'являються праці з етнопсихолінгвістики, в яких мовленнєва діяльність розглядається з позицій національно-культурної специфіки і з урахуванням національно-культурної складової дискурсу, в яких досліджується етнопсихолінгвістична детермінованість мовної свідомості й комунікації [7]. Етнологістична проблематика, започаткована в античності, пов'язана з іменами Геродота, Ксенофонта, Плінія, які окреслили фактори, що формують і визначають специфіку психології етносу. Це стало до певної міри підґрунтям націоцентричної концепції, згідно якої мова трактується «як простір для думки і оселя людського духу» [3, с. 49]. Своєрідність етнокультурного сприйняття й

розуміння світу образно, виразно та експресивно вербалізується у фразеосистемі мови. Фразеологічний фонд тієї чи іншої мови «налаштований на етнокультурну інтерпретацію», в його склад «вбудовано програму адресованості різних типів інформації» [12, с. 12].

Домінуючою зоною фразеологічного фонду багатьох сучасних мов є суперконцепт *людина*, про що свідчать дослідження І. М. Березневої [1], Т. О. Д'якової [4], О. М. Каракуді [5], О. А. Майбороди [8], О. О. Селіванової [12] та ін. У зв'язку з цим видається важливим і актуальним вивчення однойменного фразеологічного поля – з суперконцептом *людина* – в українській, російській та німецькій мовах.

Мета статті – виявити схожість та відмінність зазначеної вище фразеологічної мікросистеми у споріднених і неспоріднених мовах, беручи до уваги структурно-семантичні та функціональні особливості ФО в кожній із зазначених мов. Відповідно до критерію відбору матеріалу і мети дослідження було виокремлено три основних типи співвідношень фразеологізмів в українській, російській та німецькій мовах: еквівалентні, близькі, або схожі співвідношення та безеквівалентні. Найбільшу групу склали фразеологізми, які цілком або частково збігаються за значенням і структурою, підтверджуючи тезу про те, що «процес фразеологізації, національний за формою, багато в чому ґрунтується на осмисленні одних і тих самих або схожих денотатів, що й забезпечує створення однакових або дуже схожих фразеологічних значень...» [13, с. 288].

Фразеологічні еквіваленти в українській, російській та німецькій мовах засвідчили цілковиту ідентичність семантики та внутрішнього образу й реалізувалися в лінійних співвідношеннях (1: 1: 1). ФО з таким формальним співвідношенням називають різні якості людського характеру, наприклад: проникливий: *бачить наскрізь* – *видит насквозь* – *j-n durchshauen*; балакучий, який говорить зайве: *має довгий язик* – *имеет длинный язык* – *eine lange Zunge haben*; нестриманий, темпераментний: *гаряча голова* – *горячая голова* – *der Hitzkopf haben*; холодний, байдужий до всього: *риб'яча кров* – *рыбья кровь* – *das*

Fischblut haben; безсоромний, пахабний: *ні сорому (ні стиди) ні совісті* – *ни стыда ни совести* – *scham- und gewissenlos sein*; вкрай нахабний, безглуздий, впертий: *мідний лоб* – *медный лоб* – *eherne Stirn*; млявий, повільний, з лінвими рухами: *як сонна муха* – *как сонная муха* – *matt wie eine Fliege*.

Еквівалентність деяких ФО зумовлена спільністю їхнього походження: серед книжних фразеологізмів може простежуватися зв'язок з біблійними, художніми чи то іншими текстами. Такого типу ФО вказують на різні риси характеру людини, зокрема й такі: недовірливий, скептично налаштований: *Хома невірний* – *Фома неверующий* – *der unglaubliche Thomas*; мужній, з високими моральними чеснотами: *лицар без догани і страху* – *рыцарь без страха и упрека* – *Ritter ohne Furcht und Tadel*. Як еквівалентні можна розглядати також ФО, у структурі яких наявні варіантні граматичні форми (морфологічні, синтаксичні) або варіантні лексеми, які не порушують семантико-функціональної цілісності фразеологізму. Для прикладу можна навести фразеологізми з такими характерологічними значеннями: відвертий, щирий, правдивий: *називає речі своїми (справжніми, власними) іменами* – *называет вещи своими именами* – *die Dinge beim Namen nennen*, який влучно, дотепно говорить: *гострий на язик (слово)* – *острый (остёр) на язык* – *eine spitze (scharf) Zunge haben*; неговіркий: *скутий на слова (на слово / на мову)* – *скупой на слова* – *karg an Worten sein / wortkarg sein*, непристосований до життя, розпещений: *теплична рослина* – *тепличное (оранжерейное) растение* – *die Freibhauspflanze*; обмежений: *не бачить далі власного носа* – *не видит дальше [кончика] собственного носа* – *nichts ausser der eigenen Nasenspitze sehen* («не бачити нічого, крім кінчика власного носа») / *nichts uber die eigene Nasenspitze hinaussehen* («не бачити нічого більше кінчика свого носа»); який займає невизначену позицію: *сидить на двох стільцях (між двома стільцями / між двох стільців)* – *сидит меж двух стульев* – *zwischen zwei Stuhlen sitzen*.

Зауважимо, що ФО з еквівалентними відношеннями можуть мати синонімічні фразеологічні відповідники у кожній із мов. При цьому члени синонімічних рядів таких ФО також ідентичні як за своєю семантикою, так і за

ступенем емоційно-експресивної градації. Так, для характеристики чуйної, сповненої доброти людини в українській, російській та німецькій мовах використовуються синоніми-фразеологізми: *добра душа, добре серце, золоте серце, мухи (комашини) не скривдять (не зачепять) – добрая душа, доброе сердце, золотое сердце, мухи не обидят – eine gute Seele, gutes Hertz, weiches Hertz, keiner Fliege etwas zuleide tun*. Спільні для цих фразеологічних одиниць соматизми "душа", "серце" і зоонім "муха" ("комашина") свідчать про спільну психоментальну інтерпретацію якостей людини у різних мовних культурах. У той же час спостерігаються еквівалентні за значенням і складом фразеологізми лише в слов'янських мовах, де вони, на відміну від німецької мови, марковані додатковою конотацією. Конотативну семантику таких фразеологізмів можуть зумовити особливості їх граматичної структури, напр.: *очі завидючі – глаза завидующие – neidische Augen* (букв. "заздрісні очі"). Старослов'янський за походженням суфікс -уц- у структурі прикметників української та російської мов акцентує високий ступінь вияву ознаки, на яку вказують прикметники, увиразнюючи емоційну оцінку – згрубіло-зневажливу – і підкреслюючи побутово-розмовну спрямованість цих ФО. Аналізовані фразеологізми в українській і російській мові є еліптичними варіантами таких конструкцій: *очі завидючі, а руки загребуці – глаза завидующие, а руки загребущие*. Ще О. Потебнею було підмічено, що процес «розщеплення» фразеологічних одиниць певних категорій створює якісно нові структури [11, с. 97-98]. У даному випадку асоціація з розгорнутою формою фразеологізму, де спостерігається своєрідна ампліфікація згаданого суфікса, також породжує додаткові конотації в семантиці слов'янських фразеологізмів.

Як уже було відзначено, еквівалентні ФО в деяких із зіставлених мов мають синоніми, які, як відомо, є носіями специфічної інформації про один і той самий денотат. Наприклад, для оціночної характеристики розщепененого, виніженого молодого чоловіка в досліджуваних мовах вживаються еквівалентні фразеологізми *мамин синок – маменькин сынок – das Muttersohnchen sein*. Водночас у російській мові це значення передає і вираз *папенькин сынок*. Для

характеристики ненажерливої людини (*їсти за трьох – есть за троих – fur drei essen*) в російській мові є також вираз *есть за четверых*, що експресивніше передає відповідну семантику. Такого роду синонімічні модифікації не порушують семантичної тотожності й тотожності домінуючих лексем ("синок", "їсти") у структурі еквівалентних фразеологізмів. У той же час ідентичні за складом і значенням синонімічні ряди фразеологізмів нерідко доповнюються в тій чи іншій мові семантично тотожними, але лексично не еквівалентними фразеологізмами. Підтвердженням цього є ФО зі значенням "лицемірний, підступний, який приховує свої погані наміри за маскою доброчесності": *вовк в овечьй шкурі; дволикий (двулиций) Янус – волк в овечьей шкуре; двуликий Янус – ein Wolf im Schafspelz; doppelkopfiger Janus*. В українській мові це саме значення передає й інший вираз: *дивиться лисицею, а думає вовком*.

На думку М. П. Кочергана, фразеологізми з однаковим значенням, але з різною образною основою, як і фразеологізми, однакові за денотативно-сигніфікативним значенням, але різні за емоційно-оцінним компонентом, мають неповну еквівалентність [6].

Таким чином, фразеологічні еквіваленти, що характеризують людину в українській, російській та німецькій мовах, позначені спільністю семантики, єдністю внутрішнього образу і функціональною ідентичністю. Але навіть за такого максимального збігу ФО можуть мати лексико-граматичне варіювання або диференційну сему, що стоїть на периферії семантики фразеологізму.

Порівняно значну за обсягом групу складають фразеологічні одиниці, які подібні за семантикою, але лише частково збігаються за складом в українській, російській та німецькій мовах. Диференціація може зумовлюватися наявністю або ж відсутністю деяких лексичних компонентів у структурі фразеологізмів тієї чи іншої мови, напр.: *відданий душею (серцем) – преданный душой и телом – mit Leib und Seele ergeben sein; у вогонь і в воду – готов в огонь и воду – durchs Feuer gehen* (букв. "йти крізь вогонь"); *обценьками не вирвеш (не вытянеш) слова – слово / слова надо клещами тащить (вытягивать) – sich jedes Wort (einzeln) aus der Nase ziehen lassen* (букв. "кожне слово змушувати витягуватися

(окремо) з носа"). Нарощування структури німецького фразеологізму, ймовірно, виникло на основі асоціативного зв'язку з певною дією – тортурами кліщами.

Схожі за семантикою і частково за складом ФО в українській, російській та німецькій мовах можуть мати як лінійні співвідношення (1: 1: 1), про що свідчать наведені вище приклади, так і векторні (1: N: N); останні спостерігаються частіше, напр.: *великий пан; велике цабе; велика цяця; велика птиця – ходит (расхаживает) как [большой (важный)] барин – den [grossen] Herrn spielen (herauskehren)* (букв. " як [великий] пан виступати (вдавати із себе)"). За будь-якого типу співвідношень фразеологізмів у їхній структурі зберігається домінуючий компонент, тотожний або близький до нього за значенням, який забезпечує семантико-функціональну схожість ФО. Так, для характеристики людини балакучої, охочої до розмов в українській, російській та німецькій мовах використовуються відповідно фразеологізми: *клепанний на язик; на язик швидкий – бойкий на язык – das Schnattermaul haben* (букв. "мати балакучий рот").

Домінуючими у цих фразеологізмах є лексеми "мова" і "рот", які співвідносяться із спільним для носіїв української, російської та німецької мов поняттям – "органи мовлення". У зв'язку з цим переконливим є твердження В. Ярцевої про те, що від порівняльного вивчення мало користі, якщо доводиться кожен раз констатувати, що порівнювані предмети не мають нічого спільного. "Порівнювання мов можливе і плідне лише за наявності хоча б одного схожого елемента у їхній структурі" [16, с. 5]. Таким елементом може бути схожість інтегральних сем у словах, які формують семантичну спільність ФО. Показовими щодо цього є фразеологізми, які характеризують нестряману, запальну людину: *горяча натура – с огнём – der Feuerkopf sein* (букв. "бути вогненною головою"). У значенні слів "вогень", "гарячий", "вогнений" актуалізується сема "висока температура". Однакове для носіїв різних мов уявлення про руйнівну силу вогню, очевидно, і було закладено в образну характеристику запальної людини.

Асоціації, які пов'язують фразеологізми зі схожою семантикою, можуть бути як однаковими для різних національних культур, так і різними. Однакові асоціації простежуються у фразеологізмах, які характеризують хитру, улесливу, лукаву людину: *Лис Микита; лисичка-сестричка; лисом підшитий; старий лис – Лиса Патрикеевна – ein alter Fuchs* (букв. "старий лис"). Такого типу фразеологізми «виконують роль еталонів, стереотипів культурно-національного світовідчуття» [14, с. 152]. В особливостях асоціативних зв'язків, які формують семантику ФО, проглядається національна специфіка фразеологізму. В українській мові вираз "старий лис" є багатозначним і може характеризувати також людину досвідчену, загартовану життям, бувалу, витривалу, яку складно перехитрити й обдурити. Інший тип асоціацій, що пов'язаний з абсолютно різними предметами, сформував значення фразеологізмів, які характеризують людину неспокійну, непосидючу, вертляву: *як живчик – живой как ртуть – a unruhig wie Quecksilber sein* (букв. "бути неспокійним як ртуть"). Якщо в російському й німецькому фразеологізмах фігурує один і той самий образ – ртуть, то в українському фразеологізмі це образ пульсуючої жилки. Назва предмета та його ознаки втілюється в семантиці іменника "живчик", а тому й позбавлена атрибутивного конкретизатора у структурі українського фразеологізму.

Розрізнення ФО за типом їх співвідношень у порівнюваних мовах на еквівалентні та близькі, або схожі за структурно-семантичними ознаками є певною мірою умовним, оскільки фразеологічне розмаїття живої мови виходить за фіксовані рамки будь-якої класифікації. У зв'язку з цим, можливо, варто було б говорити і про змішаний тип співвідношень фразеологізмів в українській, російській та німецькій мовах. Як приклад можна навести ФО зі значеннями: *цирий, прямодушний: що на умі, те й на язиці – что на уме, то и на языке – wes das Herz voll, ist des geht der Mund uber* (букв. "чим сповнене серце, те проходить через рот"); *das Hertz auf der Zunge haben (tragen)* – (букв. "серце на язиці мати (носити)"); *сміливий: не[з] лякливого десятка; не з полохливих; не з*

боязких; зрідка: *не страшкові діти – не [уз] робкого (трусливого) десятика – keiner von den Zaghaften sein* (букв. "бути не з боязких").

Іноді у складі еквівалентних або близьких за структурно-семантичними ознаками ФО фіксується в одній із мов фразеологічний синонім, який цілком відрізняється за складом від попередніх, увиразнюючи національну специфіку сприйняття дійсності і її відображення в мові. Наприклад, зарозумілу, пихату людину характеризують такі влучні вирази: *манія величі – манія величия; ходит как павлин – der Grossenwahn (die Grossmanssucht) haben*. Неробу й недаря характеризують такі фразеологізми: *пальцем не ворухне; мізинним пальцем не вдарить; палець об палець не вдарить; ні за холодну воду – пальцем не пошевелит; и пальца не погнёт; и пальца не подымет; палец в ухе держит – keinen Finger rühren; keinen Finger krummen* (букв. «ніс зігнути й пальця»). Про спостережливу людину, яка помічає все навколо, говорять такі фразеологізми: *насторожити вуха; держати (тримати) вуха гостро; оглядатися (поглядати) на задні колеса – держить ухо востро – die Ohren spitzen* (букв. "вуха нагострити"); *scharf aufmerken* (букв. "гостро прислухатися").

Зіставлення синонімічних рядів ФО української, російської та німецької мов наочно демонструє як спільні, так і диференційні ознаки фразем. Останні є індикатором національної мовної специфіки фразеології.

Найвиразніше особливості національного менталітету і культури відображають безеквівалентні фразеологізми, які представлені лакунами в іншій мові. Лакуна «становить собою відсутність міжмовної відповідності в одній мові щодо іншої» [13, с. 26]. При цьому важливо враховувати той факт, що ФО, які є безеквівалентними в одній мові щодо іншої, можуть мати пряму відповідність в решті мов.

Безеквівалентними фразеологізмами російської мови є зокрема такі: *балалайка бесструнная, рубаха-парень, кисейная барышня, церковная кликуша, вырос в хлопках*. В українській та німецькій мовах ці ФО представлені лакунами. Семантику безеквівалентних фразеологізмів можуть передавати або лексеми, або вільні словосполучення. На думку М. Кочергава, у багатьох

випадках еквівалент-слово має достатньо високий рівень внутрішньої експресії, яка компенсує відсутність фразеологічного словосполучення з тим же значенням [6, с. 340]. Наприклад, безеквівалентній російській фраземі *забубенная голова* відповідають в українській мові кілька слів з виразною внутрішньою формою: *шибайголова, зайдиголова, урвиголова, пробийголова*.

Структуру безеквівалентних фразеологізмів нерідко формує лексика, яка відображає певний національний колорит. В українській мові це ілюструють такі фразеологізми: *як з ключця батіг* (нікудишній); *мов кулик на вітер* (обст. - засмучено, насупившись); *як поросля на орчику* (зарозумілий, чваньковитий); *кислиці розсипати* (ставати безвольним, скаржитися); *позичати у Сірка очі* (втрачати совість, почуття власної гідності); *знати тільки з миски (носа) та в рот* (не розумітися ні на чому). Прикладом безеквівалентних ФО німецької мови є фразеологізми, що позначають такі якості людини: млявий, інертний, малорухливий, безініціативний: *eine lahme Ente* (букв. "кульгава качка"); пронирливий, шахраюватий: *wo Bartel den Most holt wissen* (букв. "знати, де Бартель приносить молоде вино"); чуткий; який тонко відчуває: *ein feines Ohr für etwas haben* (букв. "мати чуйне вухо на що-небудь"); який вирізняється великою прозорливістю, проникливістю, далекоглядністю: *das Gras wachsen hören* (букв. "чути, як росте трава").

Слід зазначити, що в німецькій мові порівняно частіше фіксуються лакуни щодо ФО української та російської мов. І це закономірно, оскільки генетична спорідненість слов'янських мов зумовлює більшу схожість їх на різних мовних рівнях, зокрема й на лексико-фразеологічному. Відображення лакунарності в німецькій мові ілюструють фразеологізми з такими значеннями: надзвичайно скромна, непомітна, тиха людина: *тихий води, нижчий трави – тише води [и] ниже травы*; старанний, працьовитий: *як бджілка; як [чорний] віл – как пчёлка; как вол; как муравей*; дуже щедрий: *зіме (скине) і віддасть останню сорочку (з себе) – последнюю рубашку отдаст*; дуже мовчазний: *як води в рот набрав – как воды в рот набрал*; тупий, упертий: *упертый як осел – упрямый как осёл*;

легковажний: *вітер у голові* [грас, свище] – *ветер в голове*; схильний до крадіжок: *нечистий (ханкий) на руку* – *нечист на руку*. Тільки зрідка можна спостерігати лакуни в українській мові відносно фразеологізмів російської мови: *тихий как мышка* – (*mucks*) *tauschen sein* (про соромливу і скромну людину). Схожий за лексичним складом український фразеологізм *мишача душа* функціонує в іншому значенні: "боязка, дріб'язкова людина, здатна на підлість".

З огляду на семантичні, формальні та функціональні показники ФО з суперконцептом *людина* в російській, українській та німецькій мовах, можна дійти таких висновків:

1. Фразеологізми в досліджуваних мовах мають три основні типи співвідношень: еквівалентні, частково еквівалентні та безеквівалентні.

2. Еквівалентні ФО мають повне структурне, семантичне та функціональне співвідношення. Ця ідентичність обумовлена однаковим осмисленням денотатів різними етносами, а також спільністю книжних джерел походження фразеологізмів. Еквівалентні відношення спостерігаються здебільшого між окремими ФО української, російської та німецької мов і рідше – між фразеологічними синонімами цих же мов. У структурі ФО з еквівалентними відношеннями може мати місце деяке лексико-граматичне варіювання, якщо воно не порушує єдності внутрішнього образу і функцій, а отже і еквівалентності фразеологізмів.

3. Часткове співвідношення мають ФО, семантика яких будується на різного роду асоціаціях: однакових, схожих, а інколи й різних. Як своєрідний культурний код асоціації в образній формі виявляють семантику ФО і водночас репрезентують їх національно- мовну специфіку.

4. Порівняно найвиразніше відтворюють національний колорит безеквівалентні ФО. Лексичні компоненти їхньої структури нерідко номінують власне національні реалії (хлопочки, балалайка; кислиця, галушка, і т. ін.). Національне забарвлення надають цим фразеологізмам і власні назви типу

Bartel; Сенька; Пилип, Сірко, і т. ін.). Наявність таких лексичних компонентів у структурі ФО зумовлює появу лакун в інших мовах.

5. ФО з різними типами співвідношень в українській, російській та німецькій мовах, характеризуючи людину, вказують переважно на її негативні риси. Така тенденція, очевидно, пов'язана з психоментальними факторами, спільними для різних національних культур, що й відобразилося в мові, зокрема у фразеологічних засобах мови.

Література

1. Березнева І. М. Особливості вивчення фразеологічних одиниць із соматизмами як наукова проблема / І. М. Березнева // Лінгвістичні дослідження. – К.: КНУ, 2000. – С. 7-11.

2. Битович Л. Э., Гришин Н. Н. Немецко-русский фразеологический словарь / Л. Э. Битович, Н. Н. Гришин. – М.: Русский язык, 1975. – 656 с.

3. Гайдеттер М. Дорогою до мови / М. Гайдеттер / Пер. з нім. В. Кам'яця. – Львів: Літопис, 2007, с. 49.

4. Д'якова Т. О. Фразеологічна картина світу як складова мовної картини світу / Т. О. Д'якова // Лінгвістика. – ЛДГПУ. – 2005. – № 1 (4). – С. 27-33.

5. Каракуця О. М. Лінгвокультурологічний аналіз фразеологізмів з компонентом душа / О. М. Каракуця // Лінгвістичні дослідження. – К.: КНУ. – 2001. – № 6. – С. 27-33.

6. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : Підручник / М. П. Кочерган. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 424 с.

7. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика и лінгвокультурология (лекционный курс) / В. В. Красных. – М.: Гнозис, 2002. – 284 с.

8. Майборода О. А. Внутрішня форма фразеологізму як відтворення національної самобутності мовного колективу / О. А. Майборода // Лінгвістичні дослідження. – К.: КНУ. – 2000. – № 4. – С. 57-61.

9. *Мальцева Д. Г.* Немецко-русский словарь современных фразеологизмов / Д. Г. Мальцева. – М.: Рус. Яз. Медиа, 2003. – 506 с.

10. *Молотков А. И.* Фразеологический словарь русского языка / А. И. Молотков. – М.: Русский язык, 1986. – 758 с.

11. *Потебня А. А.* Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка / А. А. Потебня. – Харьков: Госиздат, 1930. – 162 с.

12. *Селіванова О. О.* Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): Монографія / О. О. Селіванова. – Київ – Черкаси: Брама, 2004. – 276 с.

13. *Стернин И. И.* Принципы описания фразеологии в контрастивных словарях / И. И. Стернин // Контрастивная лексикология и лексикография. – Воронеж: Истоки, 2006. – С.287-290.

14. *Телия В. Н.* Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М.: Наука, 1996. – 175 с.

15. *Фразеологічний словник української мови* / За ред. Л. С. Паламарчука. – К.: Наукова думка, 1993. – 1933. Кн. 1-2. – 980 с.

16. *Ярцева В. Н.* О сопоставительном методе изучения языков / В. Н. Ярцева // Научные доклады высшей школы. Сер. Филол. науки. – 1960. – № 1. – С. 5-10.

А. Л. Порожнюк,
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра украинского языка;

В. В. Горбань,
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра русского языка

МЕЖЪЯЗЫКОВЫЕ СЕМАНТИЧЕСКИЕ СООТНОШЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИХ ЧЕЛОВЕКА В УКРАИНСКОМ, РУССКОМ И НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКАХ

Статья посвящена сопоставительному изучению фразеологических единиц, характеризующих человека в украинском, русском и немецком языках. Анализируются типы соотношений фразеологизмов, исходя из структурно-семантических и функциональных особенностей данной микросистемы в каждом из языков. Исследуются эквивалентные, частично эквивалентные, а также безэквивалентные фразеологизмы, представленные лакунами в другом языке. Анализируются парадигматические группы (синонимические ряды, антонимические пары) в различных типах соотношений фразеологизмов.

Ключевые слова: фразеологизм, эквивалентность, лакуна, парадигма, лингвокультурное пространство.

A. L. Porozhniuk,
Odessa National I. I. Mechnikov University,
Department of the Ukrainian Language;

V. V. Gorban,
Odessa National I. I. Mechnikov University,
Department of the Russian Language

INTERLINGUAL SEMANTIC CORRELATIONS OF PHRASEOLOGICAL UNITS CHARACTERIZING A PERSON IN UKRAINIAN, RUSSIAN AND GERMAN

The article is dedicated to the comparative study of Russian, Ukrainian and German phraseological units characterizing a person. It deals with different types of phraseological unit correlations, their structural, semantic and functional features. The author examines equivalent, semi-equivalent and non-equivalent phraseological units, presented by lacunas in another language, and analyzes paradigmatic groups

(synonymic series, antonymic pairs) in different types of phraseological unit correlations.

Key words: phraseological unit, equivalence, lacuna, paradigm, linguacultural space.